

ÚSTŘEDNÍ KOLO 51. ROČNÍKU DĚJEPISNÉ OLYMPIÁDY

I. kategorie

**„Šlechta v proměnách času – šlechta od konce raného
středověku do roku 1648“**

2021/2022

PÍSEMNÁ PRÁCE NA TÉMA:

„Šlechtický rod v mém regionu (od konce raného středověku do roku 1648)“

Název práce: **Hodějovští z Hodějova – kulturní přínos Prácheňskému kraji**

Zpracovala: **Barbora Kunešová**

Adresa školy: **Gymnázium Strakonice, Máchova 174**

386 48 Strakonice

Ročník: **kvarta**

Kraj: **Jihočeský**

Obsah

Úvod	3
Hodějovští z Hodějova – stručné dějiny rodu	3
Jan Hodějovský z Hodějova – vlivný humanistický učenec	3
Jan Hodějovský z Hodějova – osobní život	3
Jan Hodějovský z Hodějova – pán regionálního humanistického centra v Řepici u Strakonice	3
Jan Hodějovský z Hodějova – mecenáš básníků a spisovatelů 16. století	4
Pobělohorské období – pád rodu Hodějovských	4
Závěr	4
Zdroje	5
Pracovní list	6
Pracovní list (řešení)	7
Obrazová příloha práce	8
Zdroje přílohy	13

Úvod

Starobylý český rod Hodějovských z Hodějova jsem si pro svou práci nevybrala náhodou. Je totiž fascinující sledovat, jak se v průběhu tří staletí z bezvýznamných vladyků stali proslulí a mocní rytíři výrazně ovlivňující kulturní rozkvet Českého království, jejichž úspěchy byly korunovány roku 1601 povýšením do panského stavu. Výjimečné schopnosti Hodějovských nás ohromí – vždyť kdo by v 16. století čekal, že se „střední“ Prácheňsko stane cílem humanistů, které běžně lákaly univerzity a sídla nejvyšší vzdělané šlechty? O to více je zdrcující strmý pád tohoto vlivného a bohatého rodu po roce 1620, ke kterému dochází z vůle politických her a machinací. Finálnímu vyhotovení této práce předcházelo studování literatury, rešerše na internetu, poté výběr podstatných informací i pořizování fotografií a obrazových materiálů.

Hodějovští z Hodějova – stručné dějiny rodu

Počátky rodu Hodějovských sídlících původně v Hodějově u Volyně nejsou přesně doloženy. Víme, že jejich původ je spjat s vladyky z Čestic a první písemná zpráva o nich spadá do roku 1359, kdy „*kněz Drslav, syn Lodhéře (Ludgerus) z Hodějova, dosazen jest na faru v Radomyšli u Strakonic*“. Jasně informace jsou uváděny až od roku 1454, kdy Jan (I.) z Hodějova prodal rodinné sídlo a jeho synové rozdělili rod do dvou větví – vlksické a chotěřinské. Vlksice spravoval Jan (II.), ovšem jeho rodová linie vymřela již ve druhé polovině 16. století. Chotěřiny koupil roku 1474 Janův bratr Smil (I.), jenž vychovával se svou manželkou Alenou z Kraselova pět synů, z nichž dva „*Rous a Mikuláš I. stali se předky dvou velkých linií rodu Hodějovského*.“ Mikulášem začala větev chotětická a Rousem linie řepická.

Jan Hodějovský z Hodějova – vlivný humanistický učenec

Jan (IV.) „*narodil se na úsvitě dne 6. ledna 1496 v Chotěřině i dán byl na studie do Nisy a Svidnice, později do Mišně a do Sas*.“ Stal se sečtělým humanistou, jemuž byl roku 1537 svěřen úřad místosudího v Praze, který zastával až do roku 1555, kdy bylo vloženo do zemských desek svědectví o jeho bezúhonnosti, jakož i zápis vyjadřující věrnost katolické církvi. Ve své kariéře se opíral o vlivné osoby, jakými byli Vilém z Rožmberka, Zbyněk Berka z Dubé, Adam ze Šternberka či Jiří Žabka z Limberka, s jehož sestrou Annou se oženil. Roku 1541 působil při obnově zemských desek. V nepokojných letech 1546-1547 hájil královskou politiku, svého postavení však využil k přimlouvám za uvězněné nekatolické účastníky stavovského odboje.

Jan Hodějovský z Hodějova – osobní život

Janovy úspěchy provázely osobní tragédie. První manželství skončilo po roce smrti jeho ženy Reginy při porodu dcery Anny, jež matku přežila o pouhých 11 let. Z druhého svazku s Annou trvajícím 23 let vzešel syn Jan, který však po porodu zemřel. Třetí manželka Voršila Janovi porodila syna Bohuslava, jemuž byly dopřány necelé dva roky života. Jana přežila pouze jeho dcera Alena, stejně jako čtvrtá choť Magdalena.

Jan Hodějovský z Hodějova – pán regionálního humanistického centra v Řepici u Strakonic

Spory o vlastnická práva přinutily Jana prodat rodné Chotěřiny. Roku 1552 koupil panství Řepice u Strakonic, které až do své smrti roku 1566 zveleboval – nechyběly zde zahrady plné ovocných stromů,

květin a léčivých bylin, jakož i pivovar, sýpky, mlýn či poplužný dvůr. Básníci opěvovali obnovenou tvrz, kde bylo „*drahně místností tak úpravných, že mnohou by byl panovník nepohrdl. Mezi nimi se nacházela také světnice, v níž měl Hodějovský svou knihovnu*“. Ta nahradila jeho pražskou knižní sbírku zničenou požárem a přiblížila se proslulosti knihoven Petra Voka z Rožmberka či Karla staršího ze Žerotína. Jan vlastnil vzácné tisky Manutiovy, knihy humanisty Jana Šlechty ze Všehrd, díla z období antiky a středověku, prvotisky, rukopisy, byl majitelem nejstaršího tištěného ex libris u nás. Z knihovny se však zachovalo pouze několik děl, které lze obdivovat ve strahovském klášteře nebo klatovském muzeu. Je fascinující, jaké literární bohatství bylo soustředěno na malém venkovském rytířském sídle uprostřed historického Prácheňska, jež se stalo jihočeským centrem humanismu, hojně navštěvovaným básníky a učiteli.

Jan Hodějovský z Hodějova – mecenáš básníků a spisovatelů 16. století

Jan (IV.) Hodějovský okolo sebe soustřeďoval umělce, právníky a literáty, organizoval přednášky o duchovní lyrice na pražské univerzitě. Dosáhl též uznání za to, že podnítil Václava Hájka z Libočan k napsání české kroniky, umožnil mu přístup k pramenům a usiloval o vydání jeho díla. Kronika česká, jež vyšla v roce 1541, byla opěvována verši univerzitního mistra Matouše Collina z Chotěřiny, který patřil k Janově literární družině, stejně jako básník Tomáš Mitis z Limuz, historik Martin Kuthen či spisovatel Mikuláš Konáč z Hodiškova. Jan usměrňoval činnost této básnické skupiny ve snaze pozvednout latinskou poezii v Čechách, ale své nároky budoval na vědeckém podkladě, což se mnohdy odrazilo na umělecké kvalitě skladeb přeplněných fakty. Literární práce svých chráněnců si Jan zapisoval do zvláštních kopiářů a v padesátých letech 16. století pak básně vydal tiskem na své náklady – toto úspěšné čtyřsvazkové dílo s titulem *Farragines poematum* je nejvýznamnější domácí básnickou sbírkou 16. století. Obsahuje elegie napsané k získání mecenášovy přízně a básně věnované rodinným událostem či jiným příležitostem.

Pobělohorské období – pád rodu Hodějovských

Rok 1620 ukončil zlatou éru rodu Hodějovských, jehož mnozí členové se zúčastnili stavovského povstání. Kulturní rozkvět zastavila válka a pobělohorské konfiskace – rod byl zbaven statků nacházejících se ve středních a jižních Čechách. A řepická renesančně upravená tvrz zvaná tou dobou „zámkem“? „*Bernard starší Hodějovský ryt. z Hodějova a na Řepici, zemřel v trvalé vzpouře, již se zúčastnil, tak že při kommissi confiscationis dne 3. listopadu 1622 odsouzen byl všeho jmění. Statek jeho Řepice – zámek od cís. vojska do základů spálený...*“ Došlo tím k obrovské hospodářské, ale především kulturní škodě v regionu Prácheňska. V ženské linii rod Hodějovských z Hodějova vymřel na konci 17. století.

Závěr

Věřím, že má práce může zaujmout nejen milovníky historie a literatury, ale také ty, kteří žijí ve strakonickém regionu a mají jej rádi. Řepice je na první pohled obyčejná víska a pro mnohé rodáky může být její bohatá historie příjemným překvapením, a tak bych ráda nabídla mou práci obecnímu úřadu v Řepici, informačnímu centru ve Strakonici, jakož i gymnáziu, které má na svém webu sekci webových publikací sloužící k trvalé prezentaci studentských prací.

Zdroje

Použitá literatura:

- BÍLEK, Tomáš V., *Dějiny konfiskací v Čechách I*, Praha 1882, s. 147-155.
- JAKUBEC, Jan, *Dějiny literatury české I. Od nejstarších dob do probuzení politického*, Praha 1911, s. 256-257
- JIREČEK, Josef, *Jan Hodějovský z Hodějova, jeho rod i působení a latinští básníci tovaryšstva jeho, první polovice*, Praha 1884, s. 1-10, 22.
- LOUDA, Jiří – JANÁČEK, Josef, *České erby*, Praha 1974, s. 62-63
- TRUHLÁŘ, Antonín – HRDINA, Karel (edd.), *Rukověť humanistického básnictví 2 (Č-J)*, Praha 1966, s. 317-320.
- POCHE, Eduard a kol., *Umělecké památky Čech III*, Praha 1980, s. 281.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého XI. Prácheňsko*, Praha 1936, s. 239-241.

Internetové zdroje:

- https://cs.wikipedia.org/wiki/Hodějovští_z_Hodějova
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_starší_Hodějovský_z_Hodějova
- <https://www.i-sn.cz/clanky/sn-c.-2-2016/jan-starsi-hodejovsky-z-hodejova.html>
- <https://leporelo.info/hodejovsky-z-hodejova-jan-st>
- https://cs.wikipedia.org/wiki/Adam_Hodějovský_z_Hodějova
- <https://knihovna-repice.webnode.cz/historie/>
- http://web.quick.cz/v_hrdlicka/obsah/histori/hodejov.htm
- <https://www.farnost2k.cz/obsah/kotyrina>

PRACOVNÍ LIST

V tomto pracovním listu společně prozkoumáme dějiny významného šlechtice a jeho rodu, který se usadil na tvrzi nedaleko Strakonice a vybudoval zde významné hospodářské a kulturní centrum. Pojdme si tedy společně zabádat o našich regionálních dějinách! Ve starobylém českém rodu Hodějovských lze nalézt úspěšné osobnosti, houževnaté hospodáře i velkého mecenáše literatury a stavitele. Následující úkoly nám prozradí více:

1. a) Na obrázku (rytině) vlevo vidíte významného renesančního šlechtice, který se usadil v Řepici, tedy v našem regionu. Zvládnete dešifrovat z latiny jeho jméno a rod?
b) Jestliže žil v době vrcholné renesance, jak je vidět z textu historika A. Sedláčka, o jaké šlo století?

„..... patřil do onoho počtu výtečných mužů, jichž každý stav jen několik za jedno století zplodí. Byl muž pro všechno ušlechtilé zaujatý, přítel a příznivec učených a básníkův, nebo krátce řečeno, jeden z nejznamenitějších Čechů století.“

(August Sedláček, Hrady, zámky a tvrze Království českého XI. Prácheňsko, Praha 1936, s. 239-241)

2. Tento sečtělý humanista, který na svém sídle vybudoval dokonce rozsáhlou knihovnu, podnítil Václava z k sepsání Kroniky české, jež vyšla v roce 1541 a slavila velký úspěch, přestože ji pozdější historikové hodnotili jako nespolehlivou.
3. Hodějovské z Hodějova tragicky poznamenalo české povstání v letech 16 ... až 16 ..., jehož se zúčastnilo mnoho členů rodu. Byli za to potrestáni konfiskacemi, které znamenaly jejich bohatých statků nacházejících se kromě (historický výraz pro kraj na Otavě) také na Benešovsku.
4. Doplňte a přiřaďte heraldické termíny (figury) k erbu Hodějovských z Hodějova:
a) plný štít barvy
b) zlatý na štítě
c) klenot se kaprem
d) helm barvy
e) fafrnochy v rodových barvách a

PRACOVNÍ LIST (ŘEŠENÍ)

V tomto pracovním listu společně prozkoumáme dějiny významného šlechtice a jeho rodu, který se usadil na tvrzi nedaleko Strakonice a vybudoval zde významné hospodářské a kulturní centrum. Pojdme si tedy společně zabývat o našich regionálních dějinách!

Ve starobylém českém rodu Hodějovských lze nalézt úspěšné osobnosti, houževnaté hospodáře i velkého mecenáše literatury a stavitele. Následující úkoly nám prozradí více:

1. a) Na obrázku (rytině) vlevo vidíte významného renesančního šlechtice, který se usadil v Řepici, tedy v našem regionu. Zvládnete dešifrovat z latiny jeho jméno a rod?
b) Jestliže žil v době vrcholné renesance, jak je vidět z textu historika A. Sedláčka, o jaké šlo století?

„*Jan Hodějovský z Hodějova patřil do onoho počtu výtečných mužů, jichž každý stav jen několik za jedno století zplodí. Byl muž pro všechno ušlechtilé zaujatý, přítel a příznivec učených a básníkův, nebo krátce řečeno, jeden z nejznamenitějších Čechů 16. století.*“

(August Sedláček, Hrad, zámky a tvrze Království českého XI. Prácheňsko, Praha 1936, s. 239-241)

2. Tento sečtělý humanista, který na svém sídle vybudoval dokonce rozsáhlou knihovnu, podnítil Václava *Hájka z Libočan* k sepsání Kroniky české, jež vyšla v roce 1541 a slavila velký úspěch, přestože ji pozdější historikové hodnotili jako nespolehlivou.
3. Hodějovské z Hodějova tragicky poznamenalo české *stavovské* povstání v letech 1618 až 1620, jehož se zúčastnilo mnoho členů rodu. Byli za to potrestáni konfiskacemi, které znamenaly *ztrátu* jejich bohatých statků nacházejících se kromě *Prácheňska* (historický výraz pro kraj na Otavě) také na Benešovsku.
4. Doplňte a přiřaďte heraldické termíny (figury) k erbu Hodějovských z Hodějova:
 - a) plný štít barvy *modré*
 - b) zlatý *kapr* na štítě
 - c) klenot se *zlatým* kaprem
 - d) helm barvy *stříbrné*
 - e) fafrnochy v rodových barvách *modré* a *žluté*

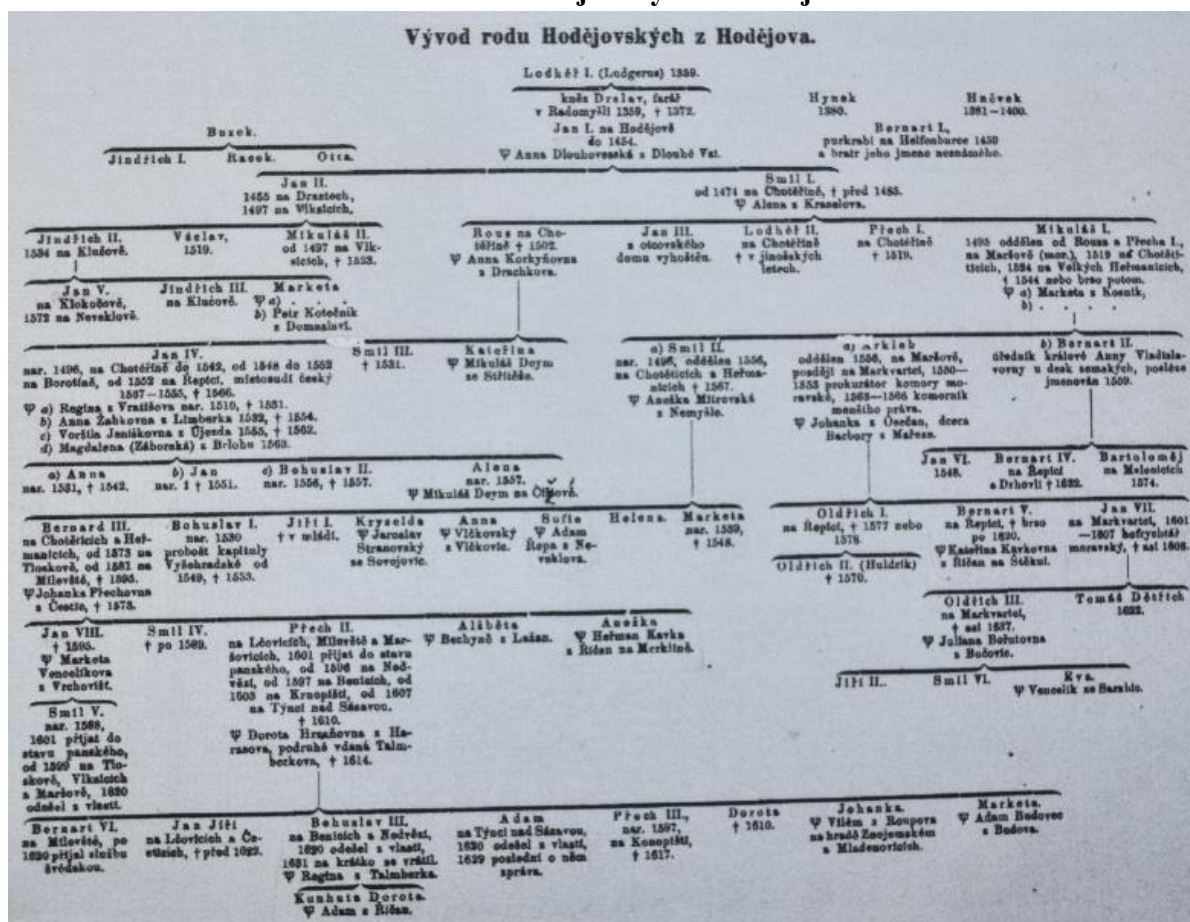

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA PRÁCE (heraldika, genealogie rodu, stopy v regionu)

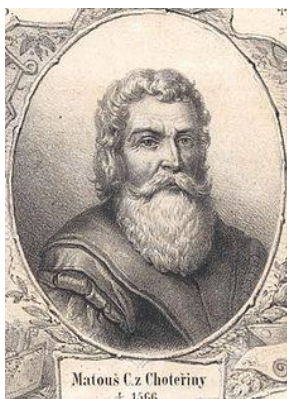
Za povšimnutí zcela jistě stojí erb Hodějovských, jež zdobí zlatý kapr v modrém poli, přičemž jejich příbuzní vladykové z Čestic měli v erbu kapra stříbrného. Pověst vypráví, že je památkou na předka tohoto rodu Bernarta, který během italské výpravy českého krále Vladislava I. přeplaváním řeky ukázal vojsku cestu na druhý břeh. Tento motiv se objevuje i ve znaku Řepice.

Rodokmen Hodějovských z Hodějova

„Jan Hodějovský byl místosudím Království českého a předním mecenášem družstva básníků, které se pod jménem „Sodalitas literaria“ při učením Karlově utvořilo. Když pak stářím obtížen byl, složil úřad svůj r. 1555, vedl život soukromý a pokojný vědami se zanášej na svém krásném hradě v Řepici, kdež, jak řečeno, skvostnou zahradu si zařídil a ve sklepeních proti ohni bezpečných rozsáhlou knihovnou se honosil se zbytky knih slavného někdy mezi prvými humanisty českými Jana Šlechty.“

(F. A. Borovský a kolektiv, Čechy společnou prací spisovatelův a umělců českých, díl IX. Západní Čechy, Praha 1897, s. 207)

„Na půl sta básníků jest účastno společné čtyřsvazkové sbírky latinských básní, Farragines poematum, která vyšla prací nejnadanějšího z této družiny Matouše Kolína a nákladem Hodějovského. Tomuto jsou hojně z básní oslavných určeny. Ani v pozdější době naši latinští humanisté neustávali v lopotném veršování. Psali básně didaktické, epigramy, napodobovali v t. zv. parodích básně klassické, parafrasovali žalmy, ale zveršovávali také látky epické, zejména některé části české historie, po případě obsáhlejší fáse české historie, i příběhy biblické. Také o latinské drama se pokoušeli...“

(Jan Jakubec, Dějiny literatury české I. od nejstarších dob do probuzení politického, Praha 1911, s. 256-257)

Ex libris „Johannes Hodyowusky Senior de Hodyowa Anno Domini 1536“

„Mnohem štědřejší podporu a mocnější záštitu nežli v nábožensky zaujatých biskupech olomouckých měli humanisté čeští v důkladně a široce vzdělaném Janu starším Hodějovském z Hodějova (1496 až 1566). Ač byl smýšlením katolík, snesl kolem sebe i jinověrce, od něho vycházely podněty a štědré odměny básníkům a učencům jen latinsky píšícím jako spisovatelům českým ... Mecenášství své mohl podepřít vlivným úřadem místosudiho Českého království (1537 – 1555). Své chráněnce opatroval penezí, úřady, přídomky a jinými čestnými vyznamenáními, jichž dosíci za spisovatelskou činnost nebylo nikdy snadněji nežli za prvních Habsburků, kteří si ze Španěl přinášeli náklonnosti k humanistickým snahám.“

(Jan Jakubec, Dějiny literatury české I. od nejstarších dob do probuzení politického, Praha 1911, s. 256-257)

„Nově získaný zámek Řepici u Strakonice si Hodějovský upravil na příjemné sídlo Mus, kde konec života od r. 1555 strávil mezi zamilovanými knihami, čítáním oslavných a příležitostných latinských básní svých chráněnců a pilným dopisováním.“

(Jan Jakubec, Dějiny literatury české I. od nejstarších dob do probuzení politického, Praha 1911, s. 256-257)

„Český Livius“ Václav Hájek z Libočan na tři dlouhá staletí zásadně ovlivnil svou slavnou kronikou vnímání českých dějin. S hledáním historické pravdy si hlavu nelámал a barvitě vylíčil dějiny české země od dob Praotce Čecha až po korunovaci Ferdinanda I., přičemž detailně objasnil vše – téměř se zdá, že musel být očitým svědkem všeho, co popisoval.

originál Kroniky české

Při pobělohorských konfiskacích rod Hodějovských přišel o značnou část jmění. Bernardovi staršímu, který zemřel při vzpouře, byl zkonfiskován veškerý majetek. Stejný osud potkal i Jana Jiřího, vlastníka Čestic a Lčovic. Bernard mladší, jenž podporoval Fridricha Falckého, byl odsouzen ke ztrátě dvou třetin jmění – Konopiště, části Benešova, Milevska, statků na Strakonicku a v Praze. Jeho bratr Adam přišel o Týnec nad Sázavou, pět let poté utekl z Čech k dánskému vojsku kvůli hrozícímu trestu za vedení selského povstání ve středočeských a východočeských vesnicích, které bylo potlačeno v bitvě na Neštětické hoře roku 1627. Další z bratrů Bohuslav ztratil Býnici a Nedvězí. Smil, jemuž byly zkonfiskovány statky Tloskov, Maršovice a Vlksice, kvůli odsouzení k hrdelnímu trestu opustil zemi, a to s Fridrichem Falckým, jehož komorníkem byl.

Řepici s pivovarem, poplužním dvorem, kostelem a okolními vesnicemi (Černíkov, Domanice, Drouzetice) držel v zástavě Bernard nejstarší, jenž odkázal tento statek výše uvedeným bratřím, není tedy překvapivé, že statek byl zabaven Don Martinem Huertou a poté jej Don Baltasar de Marradas zastavil Juditě Kolovratové, která jej roku 1623 koupila.

erb Přecha a Doroty nad západní branou konopišťského zámku

Jedna z rodových větví Hodějovských se usadila v Chotěticích u Sedlce–Prčice. Tento majetek zdědil Přech Hodějovský, manžel Doroty, rozené z Harasova, jež byla velmi podnikavá a panství postupně rozšiřovala. Na počátku 17. století se tak v majetku Hodějovských ocitla značná část dnešního benešovského okresu – zámek Konopiště, Týnec nad Sázavou, Benice a další statky, které jim ovšem byly po roce 1620 zkonfiskovány.

znak Řepice

Z řepické tvrze jsou dochovány pouze zbytky zdiva, zachovalejší zůstalo její hospodářské zázemí – renesanční sýpka (špýchar), zahrada, část opevnění, bašta a částečně přestavěný dvůr (čp.1).

renesanční štít jižního průčelí
původního panského dvora (čp. 1)

pozdně gotický dvoupatrový špýchar se strmou
sedlovou střechou a pravoúhlým okoseným portálem

hranolová bašta

část opevnění a bašta s vchodem do zahrady

částečně přestavěný dvůr čp.1
(mj. sídlo obecního úřadu)

Řepický kostel pocházející ze 13. století byl zasvěcen sv. Jiljí a po Bílé hoře sv. Maří Magdaleně. V letech 1668-1670 došlo k jeho raně barokní přestavbě, roku 1713 byla přistavěna hranolová věž. Interiér pochází ze 17. a 18. století. Za zmínku zcela jistě stojí obraz sv. Maří Magdaleny od malíře Mikuleho z Jinína či vyřezávaný oltář ze 16. století, zajímavý je též raně gotický portál. Kostel, ohradní zeď hřbitova, brána a kostnice jsou od roku 1958 vedeny na seznamu kulturních památek České republiky.

náhrobek Voršily Jeníškové
(+ 1562)

V kostele a na přilehlém hřbitově můžeme nalézt náhrobky Jana Hodějovského, jeho třetí manželky Voršily Jeníškové z Újezda a Voldřicha Hodějovského.

náhrobek Voldřicha Hodějovského
(+ 1578)

náhrobek Jana Hodějovského
(+ 1566)

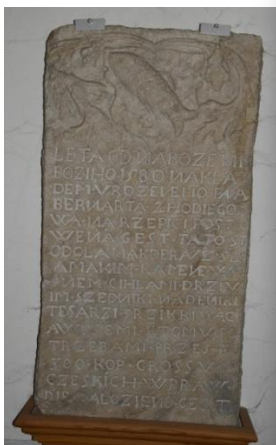
kostnice

hlavní oltář s obrazem sv. Maří Magdaleny

varhany z roku 1793

Pamětní deska z roku 1580 na severním štítu dvora, v jejíž horní části je vytesáno erbovní znamení Hodějovských, nápis v dolní části pak dokládá výstavbu nových budov „*leta od narození Boziho 1580 nakladem urozeneho pana Bernarta z Hodejowa na Rzepici*“.

Pamětní kámen s erbem Hodějovských byl umístěn v kamenné zdi nedalekého zámku ve Štěkni.

Zdroje přílohy

Použitá literatura:

- Tomáš V. Bílek, Dějiny konfiskací v Čechách I, Praha 1882, s. 147-155
- F. A. Borovský a kolektiv, Čechy společnou prací spisovatelův a umělců českých, díl IX. Západní Čechy, Praha 1897, s. 207
- Jiří Louda – Josef Janáček České erby, Praha 1974, s. 62-63
- Jan Jakubec, Dějiny literatury české I. od nejstarších dob do probuzení politického, Praha 1911, s. 256-257
- Josef Jireček, Jan Hodějovský z Hodějova, jeho rod i působení a latinští básníci tovaryšstva jeho, první polovice, Praha 1884, s. 22
- August Sedláček Hrady, zámky a tvrze Království českého XI. Prácheňsko, Praha 1936, s. 240
- Eduard Poche a kol., Umělecké památky Čech III, Praha 1980, s. 281

Internetové zdroje:

- https://ceskokrumlovsky.denik.cz/zpravy_region/v-knihovne-si-vyjimecne-a-jen-dnes-muzete-osahat-original-bible-kralick-20191008.html
- <https://www.stoplusjednicka.cz/krasne-smyslne-dejiny-hajkova-kronika-ceska-je-plna-vymyslu>
- <https://knihovna-repice.webnode.cz/fotogalerie>
- <https://www.farnost-strakonice.cz/kostel-svate-mari-magdaleny-v-repici>
- https://strakonicky.denik.cz/zpravy_region/repice-ziskala-kostnici-je-to-spravedlive-rika-farar-20201103.html
- <http://spolekpratelkonopiste.cz>
- <https://www.hrady.cz/tvrz-repice-strakonice/texty?tid=13420&pos=1000>
- Vlastní fotografie autora práce